



Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/ Kırşehir Ahi Evran University

Sağlık Bilimleri Dergisi/ Journal of Health Sciences

Cilt/Volume: 8 Sayı/Issue: 3 Yıl/Year: 2024

E-ISSN: 2791-7754



Araştırma Makalesi/Research Article

ÖĞRENCİ HEMŞİRELERDE ETİK DEĞERLERE YATKINLIK VE ETİK SORUNLARA YAKLAŞIM ARASINDAKİ İLİŞKİ: ÇİFT MERKEZLİ BİR ÇALIŞMA

THE RELATIONSHIP BETWEEN PREDISPOSITION TO ETHICAL VALUES AND APPROACH TO ETHICAL PROBLEMS IN STUDENT NURSES: A DUAL CENTER STUDY

Ayla GÜLLÜ¹ Nihal ALOĞLU²

¹ Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hatay, Türkiye.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, K.Maraş, Türkiye.

Geliş tarihi/ Date of receipt: 01 Şub 2024

Kabul tarihi/Date of acceptance: 07 Haz 2024

Anahtar kelimeler: Etik, etik değer, etik sorun, hemşirelik, öğrenci hemşire

Keywords: Ethics, ethical problem, ethical value, nursing, nursing students

Sorumlu yazar/Corresponding author: aylgl@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlıkları ile etik sorunlara yaklaşımları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kesitsel araştırma tasarımı kullanılarak çift merkezli gerçekleştirilen bu çalışma, toplam 293 hemşirelik öğrencisi ile yürütülmüştür. Veriler 3 Kasım- 31 Aralık 2022 tarihleri arasında yüz yüze anket aracılığı ile toplanmıştır. Katılımcıların etik değerlere yatkınlıklarının belirlenmesinde 'Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği (EDYÖ)' ve etik sorunlara yaklaşımlarının belirlenmesinde 'Sağlık Alanında Etik Sorunlara Yaklaşım Ölçeği (SAESYÖ)' kullanılmıştır. Dördüncü sınıftaki öğrencilerin EDYÖ toplam puanları üçüncü sınıftaki öğrencilere göre istatistiksel anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Hemşirelik bölümünü sevdiğini belirten öğrencilerin EDYÖ ve SAESYÖ toplam puanları istatistiksel anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. SAESYÖ ile EDYÖ arasında zayıf düzeyde pozitif yönde ve anlamlı olan bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Hemşirelik müfredatına etik eğitimlerin dahil edilmesi ve etkin öğretim yöntemleri ile öğrencilere sunulması önerilmektedir.

ABSTRACT

This study aimed to determine the relationship between student nurses' predisposition to ethical values and their approaches to ethical problems. This double-centered study, using a cross-sectional research design, was conducted with a total of 293 nursing students. Data was collected through a face-to-face survey between November 3 and December 31, 2022. 'Predisposition to Ethical Values Scale (PEVS)' was used to determine the participants' predisposition to ethical values, and 'Approach to Ethical Problems in the Field of Health Scale (AEPFHS)' was used to determine their approach to ethical problems. The fourth grade students were found to be statistically significantly higher than the third grade students ($p<0.05$). PEVS and AEPFHS total scores of students who stated that they liked the nursing department were found to be statistically significantly higher. A weak, positive and significant relationship was found between AEPFHS and PEVS ($p<0.05$). It is recommended that ethical training be included in the nursing curriculum and presented to students with effective teaching methods.

Atf için/To cite: Güllü, A., & Aloğlu, N. (2024). Öğrenci hemşirelerde etik değerlere yatkınlık ve etik sorunlara yaklaşım arasındaki ilişki: Çift merkezli bir çalışma. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 8(3), 346-362.



Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

Hipokrat yazıları ve yemini çağlar boyunca tıbbi uygulamada ahlaki, etik ve tıbbi profesyonel kimlik ilkelerinin türetildiği ve tıbbın amacının hastanın çıkarlarını korumak olduğunu savunan kaynaklar olmuştur (Askitopoulou ve ark., 2018; Buxton ve ark., 2015). Yararlılık, zarar vermeme, özerklik ve adalet kavramları etiğin dört temel ilkesini oluşturmaktadır. İlk ikisinin izi Hipokrat'ın "yardım etmek ve zarar vermemek" zamanına kadar uzanırken, son ikisi daha sonra etiğin önemli ilkeleri olarak kabul görmeye başlamıştır (Varkey, 2021). Hemşirelik mesleğinde etik kavramının öncüsü Florence Nightingale'dir. Hemşirelik mesleğinin ilk etik kodları olarak kabul edilen Florence Nightingale Yemini hemşireler için etik bakım açısından önemli bir rehber niteliği taşımaktadır (Sümen, 2017).

Etik, ahlaki açıdan neyin doğru, neyin yanlış, adil veya adaletsiz olduğunu araştıran bir felsefe dalıdır (Jasemi ve ark., 2022). Temel etik değerler doğruluk, dürüstlük, sadakat, adalet, başkalarına yardım etmek, başkalarına saygı göstermek, sorumluluklarını yerine getirmek ve insanın çevresinde olup bitenleri anlama ve yorumlamada kullandığı ölçütler olarak tanımlanmaktadır (Taş, 2018). Hemşirelik, bireysel, sosyal, etik ve manevi yetenek gerektiren, kökleri mesleki etik ve değerlere dayanan en güvenilir mesleklerden biridir (Jasemi ve ark., 2022; Poreddi ve ark., 2021). Hemşireliğin temel değerleri fedakârlık, özerklik, insan onuru, bütünlük, dürüstlük ve sosyal adaleti içermektedir (Kırca ve ark., 2020). Bu noktada hasta bakımında etik davranış, hemşirelik değerlerinin özü ile karakterize edilmekte ve hastaya gösterilen ilginin aynı zamanda hastanın kişiliğine olan saygının derecesini yansıtmaktadır (Jasemi ve ark., 2022).

Hemşirelik mesleği etik bir uğraş olarak görülmeyle birlikte hemşirelerin yaptığı hemen hemen her eylemin ahlaki sonuçları bulunmaktadır (Rajhi ve ark., 2024). Bu nedenle sağlık alanında etik sorunların farkına varılması ve tanımlanması bireylerin ahlaki duyarlılıklarının yüksek olması ile ilişkilidir (Kovancı & Hiçdurmaz, 2021). Hemşireler ve hemşire öğrenciler

karmaşık olan ve sürekli değişen sağlık bakım ortamlarında hasta hakları, özerklik, bilgilendirilmiş onam veya etik ikilem gibi kişisel ve mesleki değerleri arasında çatışma yaratan çeşitli etik sorunlarla karşılaşmaktadır. Etik değerlere yatkınlığın bu sorunlara etkili bir yanıt verilmesinde önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Andersson ve ark., 2022; Hosseinabadi ve ark., 2020; Sastrawan ve ark., 2021). Etik değerler bakımın kalitesi, hasta güvenliği, meslek normları gibi mesleki davranışlara yön vermektedir ve mesleki kimliğin geliştirilip sürdürülmesi bakımından gereklidir (Poreddi ve ark., 2021). Aynı zamanda etik değerlere yatkınlık etik ilkeleri benimseme ve bu ilkelere uyma düzeyini belirleyen önemli bir faktördür bu nedenle etik değerlere yatkınlık düzeylerinin yüksek olması etik ilkelere uygun davranış sergileme olasılığını artırmaktadır (Akyürek & Yenel, 2023).

Sağlık alanında etik sorunlar başlangıçta yanıtı bulunmayan ve çözülüp çözülmeceğinin veya nasıl çözülebileceğinin bilinmediği sorulardır. Dolayısıyla soru yalnızca iki veya daha fazla olası yanıt arasındaki seçimi değil, her duruma benzersiz ve uygun bir yanıt aramayı içermektedir (da Luz ve ark.,2015). Etik sorunlarla başa çıkmak neyin doğru, yanlış ve hastanın yararına olduğu konusunda akıl yürütmenin yanı sıra belirli bir durumda ne yapılması gerektiğine dair en doğru kararı vermekle de ilgilidir (Andersson ve ark.,2022). Hemşirelik uygulamaları bireyin haysiyetini ve bütünlüğünü korumaya yönelik etik yeterlilik ve bütünsel bir yaklaşıma dayanmaktadır (Haahr ve ark.,2020). Bu noktada etik yeterlilik, etik sorunları belirleyebilme, bakımın etik ve ahlaki yönleri hakkında bilgi sahibi olma, kendi bilgi ve eylemleri üzerinde düşünme, akıllı seçimler yapma ve etik açıdan zorlu durumları dikkatli bir şekilde yönetme açısından gereklidir (Lechasseur ve ark.,2018). Ayrıca hemşirelik mesleğinde etik kurallarının uygulanabilmesi ve doğru kararların alınabilmesi için yeterli etik duyarlılığın da olması gerekmektedir. Etik duyarlılık, mevcut etik sorunu fark etme ve hasta açısından alınan kararların etik sonuçlarını anlama yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Jasemi ve ark., 2022).

Öğrenci hemşirelerin sağlık alanında karşılaştıkları etik sorunları belirleyebilmeleri ve doğru davranışa karar verebilmeleri için etik değerleri bilmeleri ve bu değerleri klinik uygulamalarına yansıtmaları gerekmektedir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılmış olan çeşitli çalışmalar incelendiğinde öğrencilerin etik değerlere yatkınlıklarının ortalamanın üzerinde olduğu (Kırca ve ark., 2020), sağlık alanında yaşanan etik sorunlara yaklaşımlarının yeterli ve olumlu yönde olduğu (Özgönül ve ark., 2020), etik duyarlılıklarının yüksek olduğu (Gürdoğan ve ark., 2018) bulunmuştur. Bir çalışmada ise öğrencilerin etik sorunlar karşısında etik farkındalıklarının düşük ya da orta düzeyde olduğu, süreç yönetimine aktif olarak katılamadıkları bulunmuştur (Ordu, 2019). Öğrenci hemşirelerin etik sorunlara yaklaşımlarını etkileyen faktörleri bilmek, öğrencilerin mesleki yeterliliklerini geliştirmek için uygulanacak eğitim stratejilerini belirlemek açısından önemlidir (Chen ve ark., 2021). Literatür incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin etik değerlere yatkınlıkları ile etik sorunlara yaklaşımları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin etik değerlere yatkınlıkları ile sağlık alanında etik sorunlara yaklaşımları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

1. Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlık düzeyleri nedir?
2. Öğrenci hemşirelerin sağlık alanında etik sorunlara yaklaşım düzeyleri nedir?
3. Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlık düzeyi ile sağlık alanında etik sorunlara yaklaşım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Çift merkezli tasarlanmış, ilişki arayıcı bir araştırmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışma Hatay’da bulunan Mustafa Kemal Üniversitesi (MKÜ) ve Kahramanmaraş’ta bulunan Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ)’nde gerçekleştirilmiştir. Çift merkezli olarak tasarlanan bu çalışmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılı güz döneminde hemşirelik bölümünde kayıtlı olan toplam 389 öğrenci oluşturmuştur. Bu iki üniversiteden birinci kurumda 3. ve 4. sınıfta kayıtlı olan toplam 204 öğrenci, aynı şekilde ikinci kurumda kayıtlı olan toplam 185 öğrenci bulunmaktadır. Bu araştırmada etik değerlendirme yapabilmek için yeterli klinik deneyime sahip olmaları istendiğinden, araştırmaya 3. ve 4. sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilme kriterleri ‘klinik uygulamaya çıkmış olmak’ ve ‘anketleri eksiksiz tamamlamak’ şeklinde belirlenmiştir. Dahil edilme kriterlerini taşıyan birinci kurumda 149 kişi, ikinci kurumda 144 kişi olmak üzere toplam 293 hemşirelik öğrencisi ile araştırma tamamlanmıştır. Öğrencilerin yaklaşık %75’ine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanması aşamasında üç tip form kullanılmıştır. Yararlanılan formlar ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Etik Değerlere Yatkinlik Ölçeği (EDYÖ)’ ve ‘Sağlık Alanında Etik Sorunlara Yaklaşım Ölçeği (SAESYÖ)’dir.

Kişisel Bilgi Formu

Bu form katılımcıların bazı tanımlayıcı özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmuştur. Bu formda cinsiyet, yaş, sınıf, bölümü sevme durumu gibi sorular yer almıştır.

Etik Değerlere Yatkinlik Ölçeği (EDYÖ)

Ölçek, Kaya (2015) tarafından bireylerin sahip oldukları düşünülen etik değerlere ne derece sahip olduklarını belirleyebilmek için geliştirilmiştir. ‘Sevgi’, ‘adalet’ ve ‘iş birliği’ şeklinde üç faktörden oluşan 16 maddelik bir ölçektir. Ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmış ve ölçek maddeleri “1” tamamen katılmıyorum, “2” katılmıyorum, “3” kararsızım, “4” katılıyorum ve “5” tamamen katılıyorum şeklinde oluşturulmuştur. Ölçekten alınabilecek puan 16-80 aralığındadır. Ölçekten alınan puanların artması etik değerlere yatkinliğin yükselmesi anlamına

gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.90 olarak bulunmuştur (Kaya, 2015). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.94 olarak saptanmıştır.

Sağlık Alanında Etik Sorunlara Yaklaşım Ölçeği (SAESYÖ)

SAESYÖ; Kurt, Keser ve Gökmen tarafından 2015 yılında geliştirilmiştir. 5’li likert tipinde olup 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri; “Birinci derecede önemli” 5 puan, “Çok önemli” 4 puan, “Orta düzeyde önemli” 3 puan, “Az önemli” 2 puan, “En az derecede önemli ya da önemsiz” 1 puan olarak değerlendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek puanlar 13-65 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların yüksek olması etik sorunlara yaklaşımın yüksek düzeyde olduğunu, düşük olması ise etik sorunlara yaklaşımın düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.80 olarak bulunmuştur (Kurt ve ark., 2015). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.88 olarak saptanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler 3 Kasım-31 Aralık 2022 tarihleri arasında yüz yüze anket aracılığıyla toplanmıştır. Anket formlarının uygulanması her bir katılımcı için 5-10 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Analizler SPSS (IBM SPSS for Windows, ver.26) istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Sayısal değişkenlerin normallik varsayımları Kolmogorov Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Cronbach alfa katsayısı, Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Üç ve daha fazla gruplar arası farkın belirlenmesi için post-hoc testler kullanılmıştır. Bazı değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi uygulanmıştır. Bulgular, $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sonuçları araştırmanın yapıldığı üniversitelerdeki öğrencileri temsil etmektedir. Bu nedenle sonuçlar genele yorumlanamayabilir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan Etik Kurul onayı alınmıştır (Tarih:02.11.2022 Sayı:11 Karar No:14 Sayfa:2/5). Araştırmanın yapıldığı kurumlardan kurum izinleri alınmıştır. Araştırmanın başlangıcında katılımcılara araştırma ve gönüllü katılım hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların onayları ankete başlamadan önce araştırmaya ilişkin açıklama metnini okumaları ve yazılı ve sözlü onay vermeleri yoluyla alınmıştır. Araştırmada Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uyulmuştur.

BULGULAR

Katılımcıların %54.9'u 18-21 yaş aralığında, %75'i kadın, ve %52.2'si 3.cü sınıf öğrencisidir. Katılımcıların %50.9'u MKÜ'de, %49.1'i KSÜ'de öğrenim gördüğünü belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1

Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri

Değişken (n=293)	n	Yüzde (%)
Yaş		
18-21	161	54.9
22-24	121	41.3
25+	11	3.8
Cinsiyet		
Kadın	222	75.8
Erkek	71	24.2
Sınıf		
3	153	52.2
4	140	47.8
Bölümü sevme durumu		
Evet	240	81.9
Hayır	53	18.1
Üniversite		
MKÜ	149	50.9
KSÜ	144	49.1

KSÜ: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, MKÜ: Mustafa Kemal Üniversitesi

Hemşirelik öğrencilerinde, yaş değişkeninin EDYÖ ve SAESYÖ toplam puanlarını istatistiksel anlamlı olarak etkilemediği görülmüştür ($p>0.05$). Cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde EDYÖ toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ($p>0.05$), SAESYÖ toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre kadın öğrencilerin SAESYÖ toplam puanları erkek öğrencilerin SAESYÖ toplam puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Sınıf düzeylerine göre EDYÖ ve SAESYÖ toplam puanları karşılaştırıldığında, 4. sınıftaki öğrencilerin EDYÖ toplam puanlarının 3. sınıftaki öğrencilerden istatistiksel anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hemşirelik bölümünü sevdiğini belirten öğrencilerin EDYÖ ve SAESYÖ toplam puanları istatistiksel anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2

Ölçek Toplam Puanlarının Değişkenlere Göre Dağılımları

Değişken (n=293)	EDYÖ (M/IQR)	Min-Max	SAESYÖ(M/IQR)	Min-Max
Yaş				
18-21	70.00/13.00	35-80	57.00/10.50	17-65
22-24	72.00/14.00	18-80	55.00/12.00	21-65
25+	70.00/14.00	58-79	59.00/12.00	39-63
Test value	F= 2.382		F=5.952	
P value	p=0.304		p=0.051	
Cinsiyet				
Kadın	71.00/13.00	22-80	57.00/10.00	17-65
Erkek	68.00/19.00	18-80	54.00/13.00	21-65
Test value	z=-1.384		z=-3.101	
P value	p=0.166		p=0.002	
Sınıf				
3	67.00/12.50	18-80	56.00/10.00	17-65
4	73.00/12.75	22-80	57.00/11.75	23-65
Test value	z=-3.636		z=-1.059	
P value	p=0.000		p=0.290	
Bölümü sevmeye				
Evet	72.00/13.75	22-80	57.00/11.00	17-65
Hayır	65.00/12.00	18-80	55.00/10.00	21-65
Test value	z=-4.512		z=-2.525	
P value	p=0.000		p=0.012	

Min: minimum, Max: maksimum, M: Medyan, IQR: Interquartile range, EDYÖ: Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği, SAESYÖ: Sağlık Alanında Etik Sorunlara Yaklaşım Ölçeği Z: Mann Whitney U test, F: Kruskal-Wallis test

Tablo 3'te ölçek toplam puanlarının ve alt boyutlarının puan dağılımları verilmiştir. Tabloya göre SAESYÖ' den alınan toplam puan 54.63 ± 8.04 olarak bulunmuştur ve ölçek toplam puanına oranla orta düzeyin üzerindedir. EDYÖ ölçeği toplam puanı ise 69.01 ± 9.69 olarak bulunmuştur ve orta düzeyin üzerindedir. EDYÖ ölçeği alt boyut toplam puan dağılımlarına bakıldığında 'sevgi' alt boyutu toplam puanı 34.80 ± 5.27 , 'adalet' alt boyutu toplam puanı 21.69 ± 3.40 , 'iş birliği' alt boyutu toplam puanı 12.51 ± 2.17 olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3

Ölçek Puanlarının Dağılımı

Değişkenler	Alınan Puanlar (Puan \pm SS)	Alınabilecek Mak. Puan	Alınabilecek Min. Puan
SAESYÖ	54.63 ± 8.04	65	13
EDYÖ	69.01 ± 9.69	80	16
EDYÖ-Sevgi Alt boyutu	34.80 ± 5.27	40	8
EDYÖ Adalet Alt boyutu	21.69 ± 3.40	25	5
EDYÖ-İş birliği Alt boyutu	12.51 ± 2.17	15	3

SAESYÖ ile EDYÖ arasında zayıf düzeyde pozitif yönde ve anlamlı olan bir ilişki bulunmuştur ($r=0.285$, $p=0.000$). Yani katılımcıların etik değerlere yatkınlıkları ve etik sorunlara yaklaşımları arasındaki ilişki anlamlıdır. Etik değerlere yatkınlık düzeyleri arttıkça etik sorunlara yaklaşım düzeyleri de olumlu yönde artmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4

SAESYÖ ve EDYÖ Arasındaki Korelasyon Analizi

Değişken (Puan \pm SS)		SAESYÖ	EDYÖ
SAESYÖ	r	1	0.285*
Toplam puan (54.63 ± 8.04)	p		0.000
	n	293	293
EDYÖ	r	0.285*	1
Toplam puan (69.01 ± 9.69)	p	0.000	
	n	293	293

*Spearman's, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

TARTIŞMA

Bu çalışmada hemşirelik 3.ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlıkları ile sağlık alanında etik sorunlara yaklaşımları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Öncelikle öğrencilerin SAESYÖ ve EDYÖ ölçek toplam puanları sırasıyla 54.63 ± 8.04 ve 69.01 ± 9.69 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin SAESYÖ ve EDYÖ ölçek toplam puanlarının her ikisinin de orta düzeyin üzerinde olduğu söylenebilir. Bu açıdan bu çalışmanın sonuçları literatürde hemşirelik öğrencilerinin etik değerlere yatkınlıklarının ortalamanın üzerinde olduğunu ve sağlık alanında yaşanan etik sorunlara yaklaşımlarının yeterli ve olumlu yönde olduğunu belirten çalışmalarla benzerlik göstermiştir (Kırca ve ark., 2020; Özgönül ve ark., 2020).

Bu çalışmada kız öğrencilerin SAESYÖ toplam puanları erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyete bağlı bu bulgu farklı kültürel ortamlardan, kişisel özelliklerden veya deneyimlerden kaynaklanmış olabilir. Bu çalışmadan farklı olarak bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin SAESYÖ toplam puanlarının cinsiyet açısından farklılık göstermediği bulunmuştur (Özgönül ve ark., 2020). Etik duyarlılığın, sağlık alanında etik sorunları değerlendirme sürecinin önemli bir yönü olduğu bilinmektedir (Muramatsu ve ark., 2019). Yine Salar ve ark. (2016)'nın yaptığı çalışmada da etik duyarlılığın cinsiyet değişkeninden etkilenmediği bulunmuştur (Salar ve ark., 2016). Cinsiyetin sağlık alanında etik sorunlara yaklaşım üzerindeki etkisini belirleyebilmek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada EDYÖ toplam puanının 4.sınıftaki öğrencilerde 3. sınıftaki öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kırca ve arkadaşları yaptıkları çalışmada sınıf düzeyinin EDYÖ puanlarını etkilemediğini tespit etmişlerdir (Kırca ve ark., 2020). Bu çalışmanın yapıldığı okullarda etik eğitimler 3. sınıfın 2.ci döneminde ve 4. sınıfta müfredat dahilinde verilmektedir. Anketler eğitim öğretim yılının 1. döneminde uygulandığından dolayı

4.sınıftaki öğrencilerin 3. sınıftaki öğrencilere göre EDYÖ toplam puanının daha yüksek bulunmasında bu eğitimlerin etkisinin olduğu düşünülmüştür. Benzer olarak Yeom ve ark. (2017) etik eğitimi sonrasında öğrenci hemşirelerin ahlaki duyarlılıklarının anlamlı olarak arttığını bulmuşlardır (Yeom ve ark., 2017). Bir çalışmada da etik öğreniminin sağlık profesyonelleri ve öğrencilerin daha önce dikkat etmedikleri etik sorunları fark etmelerine yardımcı olduğu belirtilmiştir (Andersson ve ark., 2022). Yapılan başka bir çalışmaya göre etik eğitimi, hemşirelik öğrencilerinin etik algısını, yansıtıcı ve analitik becerilerinin gelişimini artırmaktadır (Cannaerts ve ark., 2014). Diğer yandan öğrenci hemşirelere etik davranış kurallarını, etik ikilemlerin nasıl çözüleceğini ve etik sorunlarla nasıl yüzleşileceğini öğretmenin eğitmen için zorluklar oluşturduğu vurgulanmaktadır (Greenawalt & Little, 2017). Teorik ve klinik uygulama arasında bağlantı kurmak, öğrencilerin katılımını teşvik etmek ve klinik uygulama sırasında etik yansıtma fırsatlarını oluşturmak için sürekli çabalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir (Lee ve ark., 2020). Öğrencilerin etik karar verme adımlarını görerek, deneyimleyerek ve içselleştirerek öğrenmeleri daha etkili ve kalıcı olabilir. Bununla birlikte hemşirelik öğrencilerinin etik sorunlara yaklaşım düzeylerinin yüksek olması, profesyonel açıdan mesleki etik değerlerle donanımlı olmaları ile mümkündür. Mesleki etik değerlere sahip olan ve hastasına değer veren sağlık çalışanlarının yetiştirilmesi sağlıkta etik eğitiminin en önemli sorunsalı olarak ortaya çıkmaktadır (Özgönül ve ark., 2020).

Bu çalışmada hemşirelik bölümünü sevdiğini belirten öğrencilerin EDYÖ ve SAESYÖ toplam puanları istatistiksel anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Benzer bir çalışmada da hemşirelik bölümünü seven öğrencilerin etik değerlere yatkınlıklarının sevmeyenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kırca ve ark., 2020). Yine yapılan bir çalışmaya göre öğrenci hemşirelerin bölümü sevmelerinin etik sorunlara yaklaşımları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Özgönül ve ark., 2020). Mesleği severek ve isteyerek yapmak mesleki uygulamaların profesyonel şekilde yerine getirilmesinde etkili olabilir. Mesleği sevmek o

mesleğin içinde barındırdığı birtakım değerleri içselleştirmeyi kolaylaştırabilir. Zira hemşirelik mesleğini isteyerek seçmenin ve meslek sevgisinin mesleki tatmini ve performansı etkilediği bireylerin problem çözme ve başa çıkma kapasitelerini güçlendirdiği literatürde belirtilmiştir (Ergin ve ark., 2022).

Bu çalışmada EDYÖ ile SAESYÖ arasında zayıf düzeyde pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlıklarının sağlık alanındaki etik sorunlara yaklaşımlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin etik değerlere yatkınlıklarının artırılması sağlık alanında etik sorunlara yaklaşım düzeylerini yükseltebilir. Hemşirelerin sağlık alanındaki etik sorunlarla ve çatışmalarla düzgün bir şekilde başa çıkamadıklarında aşırı stres yaşadıkları dolayısıyla bakımın kalitesinin düştüğü belirtilmektedir. Bilgi, etik sorunları tanımlamak ve etik davranışı gerçekleştirmek için önemli bir bileşen olduğundan klinik sağlık hizmetleri etik bilgiye dayalı olarak gerçekleştirilmelidir (Lim & Kim 2021). Bu nedenle etkili etik eğitimler gerek lisans öğreniminde gerekse mezuniyet sonrası dönemde etik değerlerin yükselerek içselleştirilmesi açısından katkı sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma bulgularına göre öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlıklarının ve sağlık alanında etik sorunlara yaklaşımlarının orta düzeyin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Yine öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlıkları ile sağlık alanında etik sorunlara yaklaşımları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte 4. sınıftaki öğrencilerin 3. sınıftaki öğrencilere göre etik değerlere yatkınlıklarının daha yüksek bulunması, hemşirelik müfredatında alınan etik eğitimlerin etik değerlere yatkınlığı artırabileceğini ortaya çıkarmıştır. Bu noktada müfredatın kontrol edilerek etik eğitimlerin müfredata eklenmesi ve etkin öğretim yöntemleri ile öğrencilere verilmesi, akabinde hizmet içi eğitimlerle farkındalığın sürdürülebilirliğinin sağlanması önerilmektedir. Öğrencilerin etik değerlere yatkınlıklarının

artırılması ve eğitimlerle desteklenmesi sağlık alanında etik sorunlara yaklaşım becerilerini artırabilir. Son olarak hemşirelik mesleğinin severek yapılması etik açıdan uygun ortamların sağlanmasında faydalı olabilir.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma için Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan Etik Kurul onayı alınmıştır (Tarih:02.11.2022 Sayı:11 Karar No:14 Sayfa:2/5).

YAZAR KATKI ORANI

Fikir/kavram: AG; Tasarım: AG; Veri toplama: AG, NA; Veri işleme: AG, NA; Analiz ve/veya yorum: AG, NA; Kaynak tarama: AG; Makalenin yazımı: AG, NA; Eleştirel inceleme: AG, NA

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

FİNANSAL DESTEK

Herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

HAKEM DEĞERLENDİRMESİ

Dış bağımsız.

KAYNAKLAR

Akyürek, M.İ., & Yenel, K. (2023). Üniversite öğrencilerinin etik değerlere yakınlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 295-308.
<https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1248641>

Andersson, H., Svensson, A., Frank, C., Rantala, A., Holmberg, M., & Bremer, A. (2022). Ethics education to support ethical competence learning in healthcare: an integrative

- systematic review. *BMC Medical Ethics*, 23(1),29. <https://doi.org/10.1186/s12910-022-00766-z>
- Askitopoulou, H., & Vgontzas, A.N. (2018). The relevance of the Hippocratic Oath to the ethical and moral values of contemporary medicine. Part I: The Hippocratic Oath from antiquity to modern times. *European Spine Journal*, 27(7),1481-1490. <https://doi.org/10.1007/s00586-017-5348-4>
- Buxton, M., Phillippi, J.C., & Collins MR. (2015). Simulation: a new approach to teaching ethics. *Journal of Midwifery & Womens Health*, 60(1),70-4. <https://doi.org/10.1111/jmwh.12185>
- Cannaerts, N., Gastmans, C., & Dierckx de Casterlé, B. (2014). Contribution of ethics education to the ethical competence of nursing students: educators' and students' perceptions. *Nursing Ethics*, 21(8),861-78. <https://doi.org/10.1177/0969733014523166>
- Chen, Q., Su, X., Liu, S., Miao, K., & Fang, H. (2021). The relationship between moral sensitivity and professional values and ethical decision-making in nursing students. *Nurse Education Today*, 105,105056. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105056>
- da Luz, K.R., Vargas, M.A., Schmidtt, P.H., Barlem, E.L., Tomaschewski-Barlem, J.G., & da Rosa, L.M. (2015). Ethical problems experienced by oncology nurses. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 23(6),1187-94. <https://doi.org/10.1590/0104-1169.0098.2665>
- Ergin, E., Koçak Uyaroğlu, A., & Altınel, B. (2022). Relationship between emotional intelligence and ethical sensitivity in Turkish nursing students. *Bioethical Inquiry* 19, 341–351. <https://doi.org/10.1007/s11673-022-10188-6>
- Greenawalt, J.A., & Little, P.O.E. (2017). Undergraduate nursing students' ability to apply ethics in simulated cases. *Clinical Simulation in Nursing*, 13(8), 359-379. <https://doi.org/10.1016/j.ecns.2017.04.007>

- Gürdoğan, EP., Aksoy, B., & Kınıcı, E. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve mesleki değerler ile ilişkisi. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(3),147-154. <https://doi.org/10.5222/SHYD.2018.147>
- Haahr, A., Norlyk, A., Martinsen, B., & Dreyer, P. (2020). Nurses experiences of ethical dilemmas: A review. *Nursing Ethics*, 27(1), 258-272. <https://doi.org/10.1177/0969733019832941>
- Hosseiniabadi, R., Abolfathi, Momtaz, Y., Mohammadi, Shahboulaghi, F., Abbaszadeh, A., Ali, Akbari, Kamrani, A., & Pournia, Y. Inter-professional ethical values in Iranian aged care: a qualitative study. *Medicinski Glasnik (Zenica)*, 17(1), 206-215. <https://doi.org/10.17392/1049-20>
- Jasemi, M., Goli, R., Zabihi, R.E., & Khalkhali, H. (2022). Educating ethics codes by lecture or role-play; which one improves nursing students' ethical sensitivity and ethical performance more? A quasi-experimental study. *Journal of Professional Nursing*, 40,122-129. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2021.11.002>
- Kaya, İ. (2015). The study of validity and reliability: The inclination to ethical values scale. *The Journal of International Social Research*, 41,968-974.
- Kırca, N., Bademli, K., & Özgönül, M.L. (2020). Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlık durumlarının belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 23(3),410-417. <https://doi.org/10.17049/ataunihem.766255>
- Kovancı, M.S., & Hiçdurmaz, D. (2021). Ahlaki Cesaret: Tanımı, Ahlaki Sıkıntı ve Ahlaki Duyarlılık ile İlişkisi ve Geliştirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 96-102. <https://dx.doi.org/10.33631/duzcesbed.683548>
- Kurt, E., Keser, A., & Gökmen, Y. (2015). Etik sorun ölçeği geliştirme çalışması. Tıp fakültesi öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Nobel Medicus*, 11(1),55-63

- Lechasseur, K., Caux, C., Dollé, S., & Legault, A. (2018). Ethical competence: an integrative review. *Nursing Ethics*, 25(6),694–706.
- Lee, W., Choi, S., Kim, S., & Min, A. (2020). A case-centered approach to nursing ethics education: A qualitative study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21),7748. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217748>
- Lim, A., & Kim, S. (2021). Nurses' ethical decision-making during end of life care in South Korea: a cross-sectional descriptive survey. *BMC Medical Ethics*, 22(1), 94. <https://doi.org/10.1186/s12910-021-00665-9>
- Muramatsu, T., Nakamura, M., Okada, E., Katayama, H., & Ojima, T. (2019). The development and validation of the ethical sensitivity questionnaire for nursing students. *BMC Medical Education*, 19, 215. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1625-8>
- Ordu, Y. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin etik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 6(3),116-121.
- Özgönül, M.L., Kırca, N., & Bademli, K. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin etik sorunlara yaklaşım durumlarının belirlenmesi. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 19(59),18-17.
- Poreddi, V., Narayanan, A., Thankachan, A., Joy, B., Awungshi, C., & Reddy, SS. (2021). Professional and ethical values in Nursing practice: An Indian Perspective. *Investigación y Educación en Enfermería*, 39(2), e12. <https://doi.org/10.17533/udea.iee.v39n2e12>
- Rajhi, F.A., Koura, H., & Hussein, G. (2024). Ethics sensitivity among dialysis nurses in Jazan region: A descriptive cross-sectional study. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 13(1),93-100. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_1688_22
- Salar, A.R., Zare, S., & Sharifzadeh, E. (2016). The survey of nursing students' ethical sensitivity. *Biology and Medicine*, 8(5), 1-4.

- Sastrawan, S., Weller-Newton, J., Brand, G., & Malik, G. (2021). The development of nurses' foundational values. *Nurs Ethics*, 28(7-8),1244-1257. <https://doi.org/10.1177/09697330211003222>
- Sümen, A. (2017). Florence Nightingale Yemini ile Uluslararası Hemşirelik Andı'nın karşılaştırılması ve etik ilkeler açısından değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics*, 25(2), 43-8. <https://doi.org/10.5336/mdethic.2017-56039>
- Taş, F. (2018). Üniversite öğrencilerinin etik değerlere yatkınlık durumları ve ilişkili faktörler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 607-626.
- Varkey, B. (2021). Principles of clinical ethics and their application to practice. *Medical Principles and Practice*, 30(1), 17-28. <https://doi.org/10.1159/000509119>
- Yeom, H.A., Ahn, S.H., & Kim, S.J. (2017). Effects of ethics education on moral sensitivity of Nursing students. *Nursing Ethics*, 24(6),644-652